

DOI: 10.33663/0869-2491-2025-36-398-414

УДК 341.1; 341.3; 341.6;

Н. Р. МАЛИШЕВА,
доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України
ORCID: 0000-0001-6630-227X

ДІЯЛЬНІСТЬ КОМПЕНСАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ ООН ЩОДО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ДОВКІЛЛЮ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В ПЕРСЬКІЙ ЗАТОЦІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз організації та діяльності Компенсаційної комісії ООН у частині відшкодування екологічної шкоди, заподіяної в результаті окупації Іраком Кувейту в 1990–1991 рр. і вчинення на окупованій території масштабних екологічно небезпечних діянь. Відповідна структура вперше в міжнародно-правовій практиці продемонструвала можливість комплексного задіяння юрисдикційних механізмів для справедливого вирішення питань компенсації шкоди, заподіяної довкіллю в результаті збройних конфліктів міжнародного характеру. Досвід функціонування цієї Комісії необхідно детально вивчити в Україні для кращого розуміння правових підстав порушення справ щодо компенсації екологічної шкоди, ключових вимог щодо попередньої підготовки документації для подання в міжнародні юрисдикційні установи, формування доказової бази позовних вимог, застосування методик розрахунку екологічної шкоди, які є адаптованими в світі і прийнятними для міжнародного експертного середовища.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародна юрисдикція, міжнародні збройні конфлікти, юрисдикційні структури ООН, міжнародні компенсаційні механізми, Рада безпеки ООН, резолюції Генасамблеї ООН, Компенсаційна комісія ООН, юридична відповідальність, екологічна шкода, відшкодування екологічної шкоди, прецеденти.

Malysheva Nataliia. Activities of the United Nations Compensation Commission for Compensation of Damage to the Victims of the Armed Conflict in the Persian Gulf: lessons for Ukraine

The article analyzes the organization and functioning of the United Nations Compensation Commission in terms of compensation for environmental damage caused as a result of Iraq's occupation of Kuwait in 1990–1991 and large-scale environmentally hazardous acts committed in the occupied territory. For the first time in international legal practice, the relevant structure demonstrated the possibility of using jurisdictional mechanisms to fairly resolve issues of compensation for environmental damage caused by armed conflicts of an international nature. The

* **Malysheva Nataliia**, Doctor of Juridical Sciences, Full Professor, Academician of the NALS of Ukraine

experience of this Commission should be studied in detail in Ukraine for a better understanding of the legal grounds for initiating cases on environmental damage compensation, the key requirements for preliminary preparation of documentation for submission to international jurisdictional institutions, the formation of the evidence base for claims, and the application of methods for calculating environmental damage that are adapted in the world and acceptable to the international expert community.

Key words: *International Law, international jurisdiction, international armed conflicts, UN jurisdictional structures, international compensation mechanisms, UN Security Council, UN General Assembly resolutions, UN Compensation Commission, legal responsibility, environmental damage, environmental damage compensation, precedents.*

Одним із негативних наслідків більшості збройних конфліктів є вплив воєнних дій на довкілля, заподіяння масштабної шкоди природним ресурсам. Шкода довкіллю вперше стала об'єктом самостійного комплексного аналізу та врахування на міжнародно-правовому рівні внаслідок міждержавного конфлікту між Іраком і Кувейтом у Перській затоці (2 серпня 1990 – 2 березня 1991 р.), коли війська Іраку окупували територію Кувейту, навмисно підпалили близько 700 нафтових свердловин у Кувейті, а вилив нафти в Перську затоку та інші екологічно шкідливі дії спричинили масштабну екологічну катастрофу.

Міжнародне співтовариство вперше в історії відреагувало на заподіяну міжнародним конфліктом екологічну шкоду шляхом створення Компенсаційної комісії ООН (надалі – КК ООН або Комісія), забезпечивши її функціонування.

Вивчення досвіду діяльності цієї структури є дуже важливим для України, що зазнала неспровокованої збройної агресії з боку сусідньої держави і протягом більше десяти років потерпає від масштабної екологічної шкоди, яка неодмінно має бути компенсована державою-агресоркою. А для цього слід проаналізувати всі накопичені до цього часу механізми відповідної компенсації. Такий аналіз необхідний Україні не лише з організаційної точки зору, тобто запозичення інституційної форми можливого відшкодування екологічної шкоди, а й з огляду на необхідність опанування критеріальною основою встановлення наявності такої шкоди, новітніми методами оцінки, що беруться до уваги на міжнародно-правовому рівні, найбільш поширеними способами фіксації, документування, підтвердження наявності шкоди, її зв'язку з конкретними заподіювачами тощо.

Одразу ж зазначимо, що створення і функціонування КК ООН не було історично єдиною організаційною формою відшкодування екологічної шкоди, заподіяної збройними конфліктами. Міжнародними юрисдикційними механізмами, які варто також дослідити як потенційно придатні для розгляду справ щодо компенсацій Україні екологічної шкоди внаслідок російської агресії, є:

а) *Міжнародний суд ООН*, до якого з відповідних підстав зверталась, зокрема, Союзна Республіка Югославія в 1999 р. проти кількох держав – членів НАТО, звинувачуючи їх у порушенні міжнародного права, в тому числі у руйнуванні довкілля внаслідок нападів на нафтопереробні та хімічні заводи. Югославія стверджувала, що ці напади завдали значної шкоди довкіллю, а використання зброї, що містить збіднений уран, мало серйозні наслідки для здоров'я людей¹.

Цікавим у відповідному контексті є також рішення Міжнародного суду ООН від 9 лютого 2022 р. «Збройна діяльність на території Конго (Демократична Республіка Конго проти Уганди)», в якому Суд постановив, що, активно підтримуючи у військовому, матеріально-технічному, економічному та фінансовому планах нерегулярні сили, які діяли на території Конго, Уганда порушила принцип незастосування сили в міжнародних відносинах, а також принцип невтручання².

Доцільно проаналізувати й досвід у справі «Авіаційне розпилення гербіцидів (Еквадор проти Колумбії)» (2008–2013), коли у 2008 р. Еквадор подав заяву до Міжнародного суду ООН, стверджуючи, що авіаційне розпилення Колумбією токсичних гербіцидів поблизу, на і через його кордон завдало серйозної шкоди людям, сільськогосподарським культурам, тваринам і довкіллю на еквадорській стороні. Еквадор вимагав визнання Колумбії порушником своїх міжнародних зобов'язань та відшкодування завданих збитків. На жаль, у 2013 р. Міжнародний суд ООН видав наказ про припинення розгляду справи і розпорядився вилучити її зі списку справ Суду, фактично завершивши судовий розгляд³;

б) *Міжнародний трибунал з морського права* – зокрема, низка рішень щодо екологічної шкоди в морських зонах, зокрема, справи, пов'язані з охороною морського середовища, такі як «Суперечка щодо південного блакитного тунця» (Нова Зеландія та Австралія проти Японії) 1999 р. і «Завод МОКС» (Ірландія проти Великої Британії) 2001 р.⁴;

в) *Резолюції Генеральної Асамблеї ООН* – зокрема, прийняття кількох резолюцій за зверненнями Лівану, а саме Резолюції 61/194 від 20 грудня 2006 р. та Резолюції 66/192 від 22 грудня 2011 р. щодо негативних наслідків знищення ізраїльськими військово-повітряними силами резервуарів для зберігання нафти поблизу ліванської електростанції Ель-Джіе, що призвело до утворення значної нафтової плями, яка забруднила ліванське узбережжя. Резолюціями покладалась відповідальність на Ізраїль за швидку й адекватну компенсацію уряду Лівану витрат на усунення екологічної шкоди, завданої руйнуванням, включаючи відновлення морського середовища^{5, 6}.

І хоча практика вирішення більшістю вказаних інстанцій екологічних спорів міжнародного характеру була скоріше негативною або лише обмежено позитивною, вона варта уваги й наукового опрацювання.

КК ООН серед вказаних інстанцій посідає особливе місце внаслідок масштабності діяльності у відповідній царині, комплексності запроваджених

підходів, унікальності процедур, уперше напрацьованих саме для розгляду справ щодо відшкодування екологічної шкоди. Тому досвід Комісії гідний ретельного вивчення та адаптації в практиці України.

Організація діяльності КК ООН

Правовою підставою для запуску механізму відшкодування стали пункт 2 б) Резолюції Ради Безпеки ООН 687 (1991)⁷ щодо ситуації між Іраком та Кувейтом і пункти 16, 18 Резолюції 692 (1991)⁸ про створення Компенсаційної комісії ООН як допоміжного органу Ради Безпеки для розгляду претензій і виплати компенсацій за збитки та шкоду, в т. ч. завдані безпосередньо через екологічні наслідки вторгнення Іраку і окупації Кувейту. Комісія розпочала роботу в 1991 р., розгляд поданих позовів закінчився у 2005 р., присуджені виплати позивачам були остаточно завершені 13.01.2022; 09.02.2022 відбулася спеціальна сесія Ради керуючих КК ООН, у результаті чого 22.02.2022 Голова Ради керуючих представив Раді Безпеки Заключний звіт про роботу Компенсаційної комісії (S/2022/104)⁹. Нарешті, Рада Безпеки ухвалила резолюцію 2621 (2022)¹⁰ щодо ситуації між Іраком і Кувейтом, якою припинила дію мандата Комісії, підтвердивши, що процес розгляду претензій був повним і остаточною. Відповідно до вказаної резолюції робота Комісії завершилась 31.12.2022. Отже, загальний строк її повноважень щодо розгляду, присудження та виплати відповідних компенсацій розтягнувся більше ніж на 31 рік.

Правова природа Комісії була визначена в Доповіді Генерального секретаря ООН Раді Безпеки 2.05.1991: «Комісія не є судом або арбітражем, перед яким виступають сторони; це політичний орган, який виконує, по суті, функцію встановлення фактів, розглядаючи претензії, перевіряючи їх обґрунтованість, оцінюючи збитки, нараховуючи виплати та вирішуючи спірні претензії. Лише в цьому останньому відношенні може бути задіяна квазісудова функція. Враховуючи природу Комісії, ще більш важливо, щоб певний елемент належної правової процедури був вбудований у процедуру. Забезпечення цього елементу є функцією членів Комісії»¹¹.

Керівним органом КК ООН, відповідальним за затвердження критеріїв, процедур та правил роботи, а також прийняття рішень, пов'язаних з компенсаціями, була Рада керуючих, до якої увійшли 15 представників держав, що на той час були членами Ради Безпеки ООН. Повноваженнями щодо адміністративної та технічної підтримки діяльності Комісії був наділений Секретаріат, розташований у Женеві (Швейцарія). Для розгляду різних категорій вимог було створено панелі експертів (Claims Panels), до яких входили фахівці з міжнародного права, економіки, екології та інших сфер¹². Заяви екологічного характеру було віднесено до панелі «F4»¹³, створеної на 30-й сесії Ради керуючих 14–16.12.1998 з мандатом розглядати претензії щодо відшкодування збитків, спричинених екологічною шкодою та виснаженням природних ресурсів, подані урядами країн¹⁴. Для надання експертних виснов-

ків щодо оцінки масштабів екологічних впливів залучались технічні консультанти та експерти з різних галузей знань.

Позови приймалися щодо шкоди приватним особам, корпораціям та іншим юридичним особам, урядам і міжнародним організаціям. При цьому важливо, що об'єднані претензії мали подавати уряди постраждалих держав від імені своїх громадян чи юридичних осіб, а також інших осіб, які проживають на його території¹⁵. Кожна об'єднана вимога повинна була містити: а) для кожної окремої вимоги – підписану заяву від кожної особи, що охоплюється заявою, яка містить: i) ім'я та адресу, а також номер паспорта або іншого документа, що посвідчує особу; ii) опис та документи, що підтверджують суму, тип і причину кожного елементу збитку; iii) ідентифікацію будь-якої компенсації, як у грошовій, так і в натуральній формі, вже отриманої з будь-якого джерела за заявленою претензією; iv) підтвердження того, що вищезазначена інформація є достовірною, і що до Комісії не було подано жодної іншої заяви про таку ж саму шкоду; v) копію будь-якої раніше поданої індивідуальної заяви; б) запевнення уряду, який подає заяву, що, за наявності у нього інформацією, особи, про яких йдеться, є його громадянами або резидентами, а також запевнення Уряду або особи, органу чи установи, в інтересах яких подається заява, що вони не мають жодних підстав вважати, що інформація є недостовірною.

Крім Уряду Кувейту, заявниками щодо заподіяної екологічної шкоди виступили уряди інших держав; серед них: Саудівська Аравія (через транскордонне забруднення внаслідок розливу нафти та задимлення від палаючих свердловин), Іран (через забруднення, викликане розливом нафти в Перській затоці, яке досягло його територіальних вод), Йорданія, Бахрейн, Катар, Об'єднані Арабські Емірати, Сирія (ці країни заявили про шкоду екосистемі затоки, її морським ресурсам та біорізноманіттю). Позови до КК ООН подавали також США, Канада, країни Європи (Велика Британія, Франція, Німеччина), деякі африканські та азіатські країни.

Функціональна складова діяльності КК ООН

Згідно з критеріями, розробленими Радою керуючих КК ООН, виплати здійснювалися за прями екологічні збитки та виснаження природних ресурсів внаслідок незаконного вторгнення Іраку. Сюди мали включатися шкода або втрати, пов'язані зі:

- а) зменшенням шкоди навколишньому середовищу та її запобіганням, включно з витратами, безпосередньо пов'язаними з боротьбою з нафтовими пожежами та зупинкою потоку нафти в прибережних та міжнародних водах;
- б) розумними заходами, вже вжитими для очищення та відновлення довкілля, або майбутніми заходами, які можуть бути задокументовані як обґрунтовано необхідні для очищення та відновлення довкілля;
- с) розумним моніторингом та оцінкою шкоди навколишньому середовищу з метою оцінки та зменшення шкоди і відновлення довкілля;

d) обґрунтованим моніторингом стану здоров'я населення та проведенням медичних оглядів з метою розслідування та боротьби з підвищеним ризиком для здоров'я внаслідок екологічної шкоди;

e) виснаженням або пошкодженням природних ресурсів.

Усього групою експертів було опрацьовано справи про шкоду довкіллю Кувейту та сусідніх держав у зв'язку із порушенням міжнародного права Іраком, згруповані в 5 пакетів. Важливо, що насамперед (тобто в першому пакеті, опрацьованому в березні 2001) були розглянуті заявки на компенсацію витрат, уже понесених у зв'язку зі встановленням фактів заподіяної шкоди, її оцінкою та здійсненням моніторингом. Позови в цій частині були подані на суму більше 1 мільярда доларів США, хоча призначені виплати склали менше чверті від заявленої суми¹⁶. *Розмір задоволених позовних вимог здебільшого залежав від наявності/відсутності підтверджених даних щодо рівня забруднення території нафтових родовищ, що існував до вторгнення Іраку та окупації Кувейту, а також від деяких інших чинників, які будуть розглянуті нижче.*

Другий, наймасштабніший пакет опрацьованих експертами екологічних заяв був здебільшого пов'язаний з компенсацією тих витрат, що були понесені Кувейтом та іншими державами (Австралією, Канадою, Німеччиною, Іраном, Кувейтом, Нідерландами, Саудівською Аравією, Великою Британією та США) на мінімізацію та знешкодження спричиненої екологічної шкоди. Австралія, Канада, Німеччина, Нідерланди, Велика Британія та США вимагали компенсації на загальну суму близько 50 мільйонів доларів США за витрати, понесені при наданні допомоги країнам регіону Перської затоки для реагування на екологічну шкоду або загрозу шкоди навколишньому середовищу чи здоров'ю населення, спричинену вторгненням Іраку та окупацією Кувейту¹⁷.

Іран, Кувейт і Саудівська Аравія вимагали компенсації за заходи з реагування на шкоду, завдану довкіллю та ризики для здоров'я людей від мін, боєприпасів, що не вибухнули, та інших залишків війни; нафтових озер, утворених нафтою, що витікає з пошкоджених свердловин у Кувейті; розливів нафти в Перській затоці, спричинених нафтою, що витікає з трубопроводів, морських терміналів і танкерів, а також забруднюючих речовин, що вивільнялися внаслідок пожеж на нафтових свердловинах у Кувейті. Зазначимо, що за цим пакетом позовні вимоги були задоволені найбільш повно. Якщо за претензіями, розглянутими в пакетах 3–5, присуджена компенсація подекуди була нижчою 10 % від заявленої, то за пакетом 2 вимоги позивачів було задоволено більш як на 80 %.

Третій¹⁸, четвертий¹⁹ та п'ятий²⁰ пакети розглянутих Комісією претензій стосувались уже *понесених і передбачуваних витрат на ліквідацію шкоди довкіллю, його очищення, а також відновлення природних ресурсів: підземних вод, ґрунтів, флори, фауни та ін., що постраждали внаслідок викидів нафти з пошкоджених нафтових свердловин, забруднення атмосферного*

повітря в результаті кількамісячних нафтових пожеж та заходів з їх гасіння, розливів нафти в Перській затоці, спорудження та засипання нафтових траншей і нафтопроводів, зведення фортифікаційних споруд, мінування та розмінування тощо.

Слід зазначити, що вимоги усіх траншів блоку «F4», тобто практично всі претензії щодо заподіяної екологічної шкоди були кваліфіковані як *«надзвичайно великі або складні»* у розумінні Регламенту Комісії, а також п. d ст. 38 Угоди про заснування Фонду. Кожна претензія, подана урядами Кувейту чи інших держав, розглядалась комплексно, всебічно, із залученням значної кількості різнопрофільних незалежних експертів з питань якості повітря, підземних вод, екології пустель, морської біології, екології прибережної зони, геоморфології, гідроекології, хімії, водоочищення, методів ремедіації ґрунтів, вод, рослинності, оцінки ризику для здоров'я людини, епідеміології та ін. За запитами Іраку як відповідача за окремими претензіями нерідко призначались спеціальні слухання, на яких основна увага приділялась таким аспектам:

– Чи може бути присуджена компенсація за шкоду довкіллю або за виснаження природних ресурсів, якщо така шкода або виснаження не могли бути спричинені виключно внаслідок вторгнення Іраку та окупації Кувейту?

– Якщо відповідна шкода могла бути спричинена не лише внаслідок вторгнення Іраку, чи підлягає компенсації якась частина шкоди або жодна частина шкоди не підлягає компенсації?

– Чи включає «шкода довкіллю та спричинена виснаженням природних ресурсів» втрату або пошкодження таких елементів, як культурні цінності, здоров'я людей, естетичні цінності ландшафтів тощо?

– Якою мірою, якщо це взагалі можливо, процедура і критерії відбору підрядників для видалення мін і боєприпасів повинні впливати на можливість відшкодування витрат, пов'язаних з цією діяльністю, наскільки це можливо?

Дебати відбувались і з інших спірних питань, з яких були подані заперечення з боку Іраку, або висловлені позиції незалежних експертів, що відрізнялись від аргументів, зазначених у претензіях. Як свідчать опрацьовані матеріали, практично *не було наперед стандартизованих рішень, велике значення в кожному випадку приділялось аргументованості позицій конфліктуючих сторін і якості поданої доказової бази.*

Вихідною точкою рішень, що приймалися за результатами слухань, було загальне правило, передбачене п. 16 Резолюції 687 (1991) Ради Безпеки ООН про те, що компенсації підлягають «прямі втрати, збитки або шкода» внаслідок вторгнення Іраку та окупації Кувейту. Однак це правило при його реалізації потребувало значної кількості додаткових роз'яснень.

Важливо при цьому зазначити, що групою експертів *перелік втрат і витрат, що можуть кваліфікуватись як «пряма екологічна шкода і виснаження природних ресурсів»* (п. 35 рішення 7 Ради керуючих КК ООН), було

визнано індикативним, але не вичерпним чи обмежувальним. До прикладу зазначалось, що витрати на заходи, вжиті для запобігання або зменшення шкідливого впливу забруднюючих речовин, що переносяться повітрям, на майно або здоров'я людей, можуть кваліфікуватися як екологічна шкода, за умови, що збитки або витрати є прямим результатом вторгнення Іраку та окупації Кувейту. Основним постулатом оцінювання шкоди як прямої, пов'язаної/не пов'язаної з вторгненням Іраку, стала *залежність* відповіді на це питання *від доказів*, представлених заявником щодо кожної конкретної шкоди або збитків.

Групою експертів було відхилено клопотання Іраку щодо визнання шкодою, яка підлягає компенсації, лише «значної» її частини, розміри якої перевищують визначені у міжнародно-правовому порядку порогові значення відповідальності держав за транскордонну шкоду довкілля.

Задоволення заяв на компенсацію залежало від багатьох факторів. Важливо, що до уваги брались, зокрема, характер і масштаби шкоди, особливості ураженої території, технічна здійсненність, розумність та витратоефективність заходів з відновлення, відповідність пропонованої діяльності визначеним науковим критеріям та методам. Експертами оцінювались заявлені технології очищення довкілля чи відновлення його якості, здійснювалось їх порівняння з *можливими альтернативними технологіями*, якщо такі існували, на предмет обрання найбільш економічно обґрунтованих для досягнення відповідного результату.

Цікаво, що предметом спеціальної уваги експертної групи, що впливало на розмір призначеного відшкодування, було визначення *достатності, розумності та своєчасності заходів*, ужитих заявником щодо попередження чи пом'якшення негативного екологічного впливу та пов'язаної з цим шкоди в результаті вторгнення Іраку до Кувейту та його окупації.

Отже, *вирішальний вплив на призначення компенсацій та їх розмір мала якість поданих для оцінки доказів, їх достатність для підтвердження обставин і розміру шкоди*. Стаття 35(1) Регламенту передбачала, що «кожен заявник несе відповідальність за подання документів та інших доказів, які задовільно демонструють, що конкретна вимога або група вимог має право на компенсацію відповідно до резолюції 687 (1991) Ради Безпеки». При цьому кожна Група експертів визначає «прийнятність, доречність, суттєвість і вагу будь-яких поданих документів та інших доказів». Неодноразово у висновках групи експертів підкреслювалось, що докази мають бути *добре задокументовані*. До уваги при цьому бралась шкода, заподіяна не лише Кувейту, а й далеко за межами цієї країни, а також витрати, понесені державами, що надавали допомогу Кувейту та іншим країнам Перської затоки у ліквідації наслідків, попередженні чи мінімізації екологічної шкоди. При цьому Група експертів посилювалась на те, що допомога інших держав була обґрунтованою, оскільки з *конкретними закликами про допомогу в подоланні екологічної шкоди, завданої вторгненням Іраку та окупацією*

Кувейту, офіційно зверталися Генеральна Асамблея ООН, інші організації та органи системи ООН, а також країни, які постраждали від екологічної шкоди або загрози такої шкоди внаслідок вторгнення Іраку та окупації Кувейту.

Відповідно до Рішення 46 Ради керуючих у жодному випадку екологічної шкоди Група експертів не мала обмежуватись лише доказами, наданими Заявниками, адже ст. 36 Регламенту КК ООН передбачала, що група експертів може: **a)** у надзвичайно великих або складних справах вимагати додаткові письмові матеріали та запрошувати фізичних осіб, корпорації або інші юридичні особи, уряди або міжнародні організації для викладення своїх поглядів у ході усних слухань та **b)** запитувати додаткову інформацію з будь-якого іншого джерела, включаючи, за необхідності, консультації експертів. Згідно зі ст. 38(b) Регламенту група експертів «може застосовувати спеціальні процедури, які відповідають характеру, сумі та предмету конкретних видів претензій, що розглядаються».

Усі отримані докази разом з пояснювальною запискою Заявника передавались насамперед стороні-відповідачу, від якої допускалось надання добре задокументованих обґрунтованих даних на заперечення відповідних вимог. Найбільш поширеними запереченнями з боку Іраку були посилання на те, що частина екологічної шкоди, за яку заявники вимагали компенсації, не була пов'язана з війною в Перській затоці, що відповідна шкода існувала ще до війни, оскільки була спричинена, зокрема, копанням свердловин у пошуках нафти і газу, існуванням багатьох нафтопереробних і нафтохімічних заводів, а також великою кількістю нафтових танкерів у водах Перської затоки. Уряд Іраку стверджував, що неможливо обмежити причини забруднення навколишнього середовища в конкретному регіоні однією причиною і покласти відповідальність за це на одну державу та зобов'язати її відшкодувати збитки, особливо, коли багато чинників і держав сприяли цьому забрудненню. Група експертів у таких випадках могла зажадати від сторін додаткових доказів.

Дуже важливим аспектом критеріїв екологічної шкоди, яка підлягала компенсації, став запроваджений КК ООН підхід до оцінки шкоди від військових дій коаліційних сил союзників, пов'язаних з їх операціями проти Іраку. Відповідно до Рішення 19 Ради керуючих, за загальним правилом, такі витрати не підлягали компенсації. Водночас Групою експертів було встановлено застереження, що *витрати, спричинені діями військовослужбовців коаліційних сил, підлягали компенсації, лише коли достатніми були докази того, що основною метою цих дій стало реагування на екологічну шкоду* або загрозу шкоди навколишньому середовищу чи здоров'ю населення в інтересах усього суспільства.

Слід також зазначити, що Групою експертів не брались до уваги аргументи деяких заявників про те, що докази, які стосуються поданих претензій, були знищені відповідно до їхніх стандартних внутрішніх процедур ведення діловодства, або недоступні з будь-якої іншої причини. Для задоволення пре-

тензій заявники в цьому випадку були зобов'язані шукати і подавати інші достатні докази.

Всі докази оцінювались у комплексі, з залученням у випадку необхідності незалежних профільних міжнародних експертів. Значна увага приділялась **унікненню дублювання компенсацій**. З цією метою Секретаріатом КК ООН проводились перевірки перехресних претензій за різними категоріями.

У результаті розгляду заявлених претензій мав місце один з трьох варіантів рішення Групи експертів: рекомендувати задовольнити вимоги в повному обсязі; частково задовольнити вимоги (з визначенням відсотка вимог, які підлягали задоволенню); рекомендувати не виплачувати компенсацію. Останній варіант зазвичай мав місце тоді, коли для доведення наявності прямої екологічної шкоди від дій, пов'язаних з вторгненням Іраку в Кувейт, доказів було недостатньо, чи Іраком було доведено відсутність причинного зв'язку відповідної шкоди з вторгненням.

Уроки для України

Детальна оцінка досвіду діяльності КК ООН має бути врахована в Україні, де вже три роки поспіль ведеться планомірна робота з виявлення і фіксації екологічних злочинів та оцінки шкоди, заподіяної довікільлю російською збройною агресією. Проти винних осіб порушуються кримінальні провадження. За даними Міндовкілля, станом на березень 2025 р. екологічна шкода, заподіяна російською агресією, оцінюється приблизно в 85 мільярдів доларів США²². При цьому зафіксовано понад 8 тис. кейсів шкоди довікільлю внаслідок бойових дій²³. І цей процес не тільки не припиняється, а набирає обертів. Звісно, що в цьому контексті перед державою в особі її спеціально уповноважених органів, українським суспільством загалом стоїть питання, яким шляхом, якими способами, з використанням яких організаційно-правових механізмів і міжнародних юрисдикційних процедур можна найбільш ефективно отримати компенсацію від держави-агресорки, що вчинила збройну агресію. Результатом здійсненого аналізу є такі **висновки**.

1. Перший комплексний, усебічний і найбільш показовий досвід відшкодування екологічної шкоди, заподіяної збройними конфліктами міжнародного характеру, був накопичений у результаті понад 30-літньої діяльності Компенсаційної комісії ООН, повноваження якої були пов'язані з відшкодуванням шкоди, спричиненої Іраком у результаті його вторгнення до Кувейту в 1990–1991 рр. Слід при цьому мати на увазі **неможливість за сучасних умов безпосередньої рецепції організаційної форми відповідного досвіду**, оскільки ця Комісія створювалась за рішенням Ради Безпеки ООН, за чинним регламентним регулюванням якої її постійним членом з правом вето є держава-агресорка – російська федерація. І хоча для України наразі непродуктивним є ініціювання створення відповідної структури за рішенням Радбезу ООН, досвід Комісії є вкрай важливим для аналізу міжнародних процедур підготовки до подання претензій (позовів, клопотань) до міжнарод-

них судових, квазісудових чи позасудових інстанцій та з'ясування особливостей розгляду справ про компенсацію екологічної шкоди, що були направлені КК ООН.

2. Наявність різних інституційних можливостей розв'язання екологічних спорів свідчить про те, що перелік відповідних міжнародних юрисдикційних інструментів не є закритим. При цьому Україна має ґрунтовні підстави для того, щоб не лише вивчати наявні в цьому контексті прецеденти, а й створювати нові. До цього, зокрема, спонукає той факт, що нічим не обґрунтованою агресією проти України вчинила держава – постійний член Ради Безпеки ООН, яка, користуючись правом вето, блокує всі рішення, що її стосуються. Це, по-друге, держава, якій Україна під гарантії безпеки добровільно передала свій ядерний потенціал, який оцінювався як третій у світі. На відміну від усіх відомих міжнародних прецедентів відшкодування шкоди за агресивні дії, що завжди виконувались у добровільному порядку, росія до цього часу не виконала жодного рішення ООН, інших міжнародних чи європейських інституцій, винесеного щодо неї, і немає підстав вважати, що добровільно виконає накладені на неї зобов'язання щодо компенсацій. Нарешті, стимулюючим чинником конфіскації заподіяної російською агресією шкоди є визнання росії Парламентською Асамблеєю Ради Європи, Парламентською асамблеєю НАТО, Європейським Парламентом, зарубіжними парламентами державою-спонсором тероризму; державою, що використовує терористичні методи; чи навіть державою-терористкою²⁴. Тому вважаю, що **Україна має право ставити питання про створення міжнародної юрисдикційної інстанції типу КК ООН для розгляду та розв'язання претензій щодо шкоди (включено з екологічної), заподіяної російською збройною агресією, не за рішенням Радбезу, а на підставі резолюції Генеральної Асамблеї ООН.**

3. Досвід КК ООН є неоціненним для України з точки зору врахування вимог, що слід брати до уваги при поданні позовів (претензій) до міжнародних судових чи інших юрисдикційних інстанцій, підготовки належної доказової бази. Як доводить практика роботи Комісії, важливою насамперед є точна фіксація у відповідному територіально-часовому розрізі, документування, верифікація всіх фактів екологічної шкоди, визначення їх причинного зв'язку з військовими діями армії рф (бажано – її конкретних суб'єктів) на території України, а також їх кваліфікована оцінка за методиками, які б визнавались у міжнародних судових та інших інстанціях.

4. Слід зазначити, що в Україні з перших місяців повномасштабного вторгнення розпочалась у відповідному напрямі планомірна робота. Вже 16.03.2022 р. під егідою Державної екологічної інспекції України було створено Оперативний штаб з фіксації екологічних злочинів, метою якого стала фіксація, упорядкування інформації та формування єдиного реєстру збитків, завданих довкіллю внаслідок вторгнення рф на територію України²⁵. На підставі ухваленого Кабінетом Міністрів України 20.03.2022 Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської

Федерації²⁶ впродовж 2022 р. було буквально «з коліс» розроблено низку нових методик визначення шкоди і збитків, завданих внаслідок російської збройної агресії різним елементам природного середовища: земельному фонду; лісовому фонду; водним ресурсам; надрам; навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної (морської) економічної зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях; територіям та об'єктам природно-заповідного фонду та деякі інші. Уже з жовтня 2022 р. почалась робота зі створення Глобальної платформи для розробки міжнародних методик оцінки збитків довкілля від військових дій. Ця ініціатива була вперше представлена 4.10.2022 р. міністром захисту довкілля та природних ресурсів України на засіданні Комітету з довкілля, громадського здоров'я та харчової безпеки Європейського Парламенту²⁷. А 14 листопада 2022 р. Генасамблеєю ООН більшістю голосів було ухвалено резолюцію «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України», підготовлену Україною за співавторства більше півсотні країн²⁸. У жовтні 2023 р. під час міжнародної конференції «United for Justice. United for Nature» Міндовкілля підписало Меморандум про співпрацю з компанією PricewaterhouseCoopers (PwC) Німеччина, яка передбачила розробку архітектури Платформи та методології оцінки шкоди довкілля внаслідок війни, а також підтримку у зборі доказів про екологічні злочини²⁹. Наступним важливим кроком стала досягнута у квітні 2024 р. домовленість Міндовкілля з міжнародними партнерами щодо створення Координаційного центру з оцінки шкоди довкілля. Цей проєкт уже реалізується Програмою розвитку ООН (UNDP) в Україні за фінансової підтримки уряду Швеції³⁰. Ще 12 травня 2023 р. на засіданні заступників міністрів Ради Європи прийнято Резолюцію про встановлення Розширеної часткової угоди про реєстр збитків, завданих агресією російської федерації проти України³¹. Через тиждень після цього на саміті глав держав та урядів Ради Європи в Рейк'явіку було оголошено про створення відповідного Реєстру³², що має стати одним з трьох ключових елементів Міжнародного компенсаційного механізму відшкодування шкоди, заподіяної російською збройною агресією Україні. Інші 2 елементи – Компенсаційна комісія та Фонд для виплати компенсацій також мали бути створені, щоб механізм запрацював. Шлях від прийнятого рішення до конкретних дій тривав майже 2 роки. Нарешті, 24–26 березня 2025 р. в Гаазі за участі понад 50 держав, а також Ради Європи та Євросоюзу відбулося перше засідання Міжурядового переговорного комітету з укладення Міжнародного договору про створення Компенсаційної комісії для України³³. Важливо, щоб в діяльності цього органу був максимально використати досвід КК ООН.

5. Позитивно оцінюючи кроки, що створюють передумови наступних звернень України до міжнародних юрисдикційних установ для стягнення екологічної шкоди з держави-агресорки, не можна не усвідомлювати всіх складнощів, пов'язаних з фіксацією екологічної шкоди в Україні: реєструвати факти такої шкоди найчастіше доводиться в районах активних бойових

дій, або на територіях, що перебувають під тимчасовою окупацією; значна кількість станцій і пунктів спостережень є зруйнованими або пошкодженими; відчувається нестача фахівців належної кваліфікації, що можуть здійснювати роботу таких масштабів у відповідних умовах.

Незважаючи на це, активні дії України у співпраці з міжнародними партнерами, а також всебічне врахування досвіду діяльності КК ООН, безумовно, сприятимуть справедливому вирішенню питання компенсації шкоди, заподіяної доволіно України внаслідок російської збройної агресії.

1. Legality of Use of Force (*Yugoslavia v. Spain*) – Hearings on provisional measures to open on Monday 10 May 1999. URL: <https://www.icj-cij.org/node/101334?utm>
2. Activités armées sur le territoire du Congo (République démocratique du Congo c. Ouganda). Cour Internationale de Justice. 9 Février 2022. Arrêt. URL: <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/116>
3. Aerial herbicide spraying (*Ecuador v. Colombia*). 13 September 2013. URL: https://worldcourts.com/icj/eng/decisions/2013.09.13_Ecuador_v_Colombia.pdf
4. International Tribunal for the Law of the Sea/ Cases. URL: <https://itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-8/>
5. Oil slick on Lebanese shores: resolution / adopted by the General Assembly. URL: [https://www.un.org/Depts/undersecretary-general/lebanon/assembly/resolutions/a-res-66-199_oil-slick-on-lebanese-shores.pdf?utm](https://www.un.org/Depts/undersecretary-general/lebanon/assembly/resolutions/a-res-66-199-oil-slick-on-lebanese-shores.pdf?utm)
6. Oil slick on Lebanese shores. UN General Assembly. A/C.2/66/L.25/Rev.1 on 10 November 2011. URL: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/Documents/GeneralAssemblyResolutions/a-res-66-199_oil-slick-on-lebanese-shores.pdf?utm
7. United Nations. Security Council. Resolution 687 (1991) on 3 April 1991. The Situation Between Iraq and Kuwait, para. 12, 15, 35. URL: <https://www.un.org/depts/unmovic/documents/687.pdf>
8. United Nations. Security Council. Resolution 692 (1991) on 20 May 1991 On Establishment of the UN Compensation Fund and the UN Compensation Commission under Security Council resolution 687 (1991). URL: [S_RES_692\(1991\)-EN.pdf](https://www.un.org/Depts/undersecretary-general/lebanon/assembly/resolutions/s-res-692(1991)-en.pdf)
9. United Nations Compensation Commission pays out final compensation award. URL: <https://www.ungeneva.org/en/news-media/press-release/2022/01/united-nations-compensation-commission-pays-out-final-compensation>
10. United Nations. Security Council. Resolution 2621 (2022) on 22.02. 2022. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n22/265/09/pdf/n2226509.pdf>
11. Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 19 of Security Council resolution 687 (1991) on 2 May 1991, S/22559, para. 20. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n91/142/25/pdf/n9114225.pdf>
12. Provisional Rules for Claims Procedure. UNCC Governing Council. S/AC.26/1992/10. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202475?v=pdf>
13. UNCC. Sub-category «F4» Claims (Environmental Damage). URL: <https://uncc.ch/sub-category-f4-claims-environmental-damage>
14. Report and recommendations made by the panel of commissioners concerning the first instalment of «F4» claims. UNCC Governing Council. S/AC.26/2001/16 on 22 June 2001. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/r2001-16.pdf>
15. Decision taken by the Governing Council of the United Nations Compensation Commission during its third session, at the 18th meeting, held on 28 November 1991, as revised at the 24th meeting held on 16 March 1992. Criteria for additional Categories of Claims. Security Council. S/AC.26/1991/7/Rev.1 on 17 March 1992. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/S-AC.26-DEC%207%20-%20Rev%201%20%5B1992%5D.pdf>
16. Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the first instalment of «F4» claims. UN SC. S/AC.26/2001/16 on 22 June 2001, para. 779. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/r2001-16.pdf>
17. Report and recommendation made by the panel of commissioners

concerning the second instalment of «F4» claims. UN SC. S/AC.26/2002/26 on 3 October 2002, para. 7, 6, 347, 36, 27, 34, 24, 29, 35, 46. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/r2002-26.pdf> **18.** Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the third instalment of «F4» claims on 18 December 2003. UN SC. S/AC.26_2003_31-EN.pdf., para. 197, 24, 25, 34, 53 40–45. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/502009> **19.** Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the fourth instalment of «F4» claims on 9 December 2004. UN SC.S/AC.26/2004/R.40. URL: <https://policycommons.net/artifacts/104604/report-and-recommendations-made-by-the-panel-of-commissioners-concerning-part-1-of-the-4th-instalment-of-f4-claims/154525/> **20.** Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the fifth instalment of «F4» claims on 4 Apr. 2005. UN SC. S/AC.26/2005/10. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/556443> **21.** United Nations Compensation Commission. URL: <https://www.uncc.ch> **22.** Збитки довкілля України через війну сягнули вже €85 мільярдів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3975810-zbitki-dovkillu-ukraini-crez-vijnu-sagnuli-vze-85-milyardiv.html> **23.** Бізнес цензор. URL: <https://censor.net/biz/news/3543889/zavdani-dovkillu-ukraini-crez-vijnu-zbytku-syagnuly-85-milyardiv-yevro-minpryrody> **24.** Малишева Н. Р. Пріоритетні напрями наукових еколого-правових досліджень в умовах повномасштабної агресії рф проти України. *Правове забезпечення екологічної та продовольчої безпеки в умовах збройних конфліктів та кліматичних змін: світовий досвід та Україна: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (Київ, 15 листопада 2024 р.)*. Київ: Видавництво «Наукова Столиця». 2024. 250 с. С. 17–22. **25.** Оперативний штаб при Державній екологічній інспекції України. URL: https://shtab.gov.ua/?fbclid=IwAR1iPoG_7wcaBiUyxk6UXdhVGa0e7nvLynRxx397qs2DecPoAb00K-E7xc#information **26.** Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 (з наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-p#Text> **27.** Україна ініціюватиме створення Глобальної Платформи для розробки міжнародних методик оцінки збитків довкілля від військових дій. URL: https://mepr.gov.ua/ukrayina-initsiyuvatyme-stvorennya-globalnoyi-platfomy-dlya-rozrobky-mizhnarodnyh-metodyk-otsinky-zbytkiv-dovkillu-vid-vijskovykh-dij/?utm_source=chatgpt.com **28.** Генасамблея ООН ухвалила резолюцію щодо репарацій Україні від росії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3614341-genasamblea-oon-uhvalila-rezoluciu-sodo-reparacij-ukraini-vid-rosii.html> **29.** Ще один крок для запуску Глобальної платформи оцінки збитків довкілля внаслідок війни: Міндовкілля та PricewaterhouseCoopers підписали Меморандум про співпрацю. URL: https://mepr.gov.ua/shhe-odyn-krok-dlya-zapusku-globalnoyi-platfomy-otsinky-zbytkiv-dovkillu-vid-rosii-vnaslidok-vijny-mindovkillya-ta-ricewaterhousecoopers-pidpysaly-memorandum-pro-spiivpratsyu/?utm_source=chatgpt.com **30.** Міжнародні партнери допомагатимуть Україні оцінювати шкоду довкілля, яку наносить рф. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodni-partnery-dopomahatymut-ukraini-otsiniuvaty-shkodu-dovkillu-iakunosyt-rf?utm> **31.** Резолюція CM/Res(2023)3 «Про встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961_001-23#Text **32.** Реєстр збитків для України. RD4U. Council of Europe. URL: <https://rd4u.coe.int/uk/faq/general> **33.** Компенсації Україні: у Гаазі розпочалися офіційні переговори щодо створення міжнародної комісії. *Українформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3977173->

kompensacii-ukraini-u-gaazi-rozpocalisa-oficijni-peregovori-sodo-stvorena-miznarodnoi-komisii.html.

References

1. Legality of Use of Force (*Yugoslavia v. Spain*) – Hearings on provisional measures to open on Monday 10 May 1999. URL: <https://www.icj-cij.org/node/101334?utm>
2. Activités armées sur le territoire du Congo (République démocratique du Congo c. Ouganda). Cour Internationale de Justice. 9 Février 2022. Arrêt – <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/116>
3. Aerial herbicide spraying (*Ecuador v. Colombia*). 13 September 2013. URL: https://worldcourts.com/icj/eng/decisions/2013.09.13_Ecuador_v_Colombia.pdf
4. International Tribunal for the Law of the Sea/ Cases. URL: <https://itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-8/>.
5. Oil slick on Lebanese shores: resolution / adopted by the General Assembly. URL: [A_RES_61_194-EN.pdf](https://www.un.org/News/Press/docs/2011/11/1106.un.ga.res.66.199.en.pdf)
6. Oil slick on Lebanese shores. UN General Assembly. A/C.2/66/L.25/Rev.1 on 10 November 2011. URL: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/Documents/GeneralAssemblyResolutions/a-res-66-199_oil_slick_on_lebanese_shores.pdf?utm
7. United Nations. Security Council. Resolution 687 (1991) on 3 April 1991. The Situation Between Iraq and Kuwait, para. 12, 15, 35. URL: <https://www.un.org/depts/unmovic/documents/687.pdf>
8. United Nations. Security Council. Resolution 692 (1991) on 20 May 1991 On Establishment of the UN Compensation Fund and the UN Compensation Commission under Security Council resolution 687 (1991). URL: [S_RES_692\(1991\)-EN.pdf](https://www.un.org/News/Press/docs/1991/9105/910501.un.sc.res.692.en.pdf)
9. United Nations Compensation Commission pays out final compensation award. URL: <https://www.ungeneva.org/en/news-media/press-release/2022/01/united-nations-compensation-commission-pays-out-final-compensation>.
10. United Nations. Security Council. Resolution 2621 (2022) on 22.02. 2022. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n22/265/09/pdf/n2226509.pdf>.
11. Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 19 of Security Council resolution 687 (1991) on 2 May 1991, S/22559, para. 20. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n91/142/25/pdf/n9114225.pdf>
12. Provisional Rules for Claims Procedure. UNCC Governing Council. S/AC.26/1992/10. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202475?v=pdf>
13. UNCC. Sub-category «F4» Claims (Environmental Damage). URL: <https://uncc.ch/sub-category-f4-claims-environmental-damage>.
14. Report and recommendations made by the panel of commissioners concerning the first instalment of «F4» claims. UNCC Governing Council. S/AC.26/2001/16 on 22 June 2001. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/r2001-16.pdf>
15. Decision taken by the Governing Council of the United Nations Compensation Commission during its third session, at the 18th meeting, held on 28 November 1991, as revised at the 24th meeting held on 16 March 1992. Criteria for additional Categories of Claims. Security Council. S/AC.26/1991/7/Rev.1 on 17 March 1992. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/S-AC.26-DEC%207%20-%20Rev%201%20%5B1992%5D.pdf>
16. Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the first instalment of «F4» claims. UN SC. S/AC.26/2001/16 on 22 June 2001, para. 779. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/r2001-16.pdf>
17. Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the second instalment of «F4» claims. UN SC. S/AC.26/2002/26 on 3 October 2002, para. 7, 6, 347, 36, 27, 34, 24, 29, 35, 46. URL: <https://uncc.ch/sites/default/files/attachments/documents/r2002-26.pdf>
18. Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the third instalment of «F4» claims on 18 December 2003. UN SC. S/AC.26_2003_31-EN.pdf., para. 197, 24, 25, 34, 53 40–45. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/502009>
19. Report and recommendation made by the panel of commissioners

concerning the fourth instalment of «F4» claims on 9 December 2004. UN SC.S/AC.26/2004/R.40. URL: <https://policyccommons.net/artifacts/104604/report-and-recommendations-made-by-the-panel-of-commissioners-concerning-part-1-of-the-4th-instalment-of-f4-claims/154525/> **20**. Report and recommendation made by the panel of commissioners concerning the fifth instalment of «F4» claims on 4 Apr. 2005. UN SC. S/AC.26/2005/10. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/556443> **21**. United Nations Compensation Commission. URL: <https://www.uncc.ch> **22**. Zbytky dokilliu Ukrainy cherez viinu siahnuly vzhe €85 miliardiv. URL: <https://censor.net/biz/news/3543889/zavdani-dovkilliyu-cherez-viyinu-zbytky-syagnuly-85-milyardiv-yevro> **23**. Censor biznes. URL: <https://censor.net/biz/news/3543889/zavdani-dovkilliyu-cherez-viyinu-zbytky-syagnuly-85-milyardiv-yevro-minprirody> **24**. Malysheva N. R. Priorytetni napriamy naukovykh ekoloho-pravovykh doslidzhen v umovakh povnomashtabnoi ahresii rf proty Ukrainy. *Pravove zabezpechennia ekolohichnoi ta prodovolchoi bezpeky v umovakh zbroinykh konfliktiv ta klimatychnykh zmin: svitovi dosvid ta Ukraina: Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj 75 richnytsi Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy (Kyiv, 15 lystopada 2024 r.)*. Kyiv: Vydavnytstvo «Naukova Stolypsia». 2024. 250 s. S. 17–22. **25**. Operatyvnyi shtab pry Derzhavnii ekolohichnij inspektsii Ukrainy. URL: https://shtab.gov.ua/?fbclid=IwAR1iPoG_7wcaBiUyxk6UXdhVGa0e7nvLynRxx397qs2DecPoAb00K-E7xc#information **26**. Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 bereznia 2022 r. № 326 (z nastupnymy zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-#Text> **27**. Ukraina initsiuvatyme stvorennia Hlobalnoi Platformy dia rozrobky mizhnarodnykh metodyk otsinky zbytkiv dokilliu vid viiskovykh dii. URL: https://mepr.gov.ua/ukrayina-initsiyuvatyme-stvorennia-globalnoyi-platformy-dlya-rozrobky-mizhnarodnyh-metodyk-otsinky-zbytkiv-dovkilliyu-vid-vijskovyh-dij/?utm_source=chatgpt.com **28**. Henasambleia OON ukhvalyla rezolutsiiu shchodo reparatsii Ukraini vid rosii.. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3614341-genasambleia-oon-uhvalila-rezoluciu-sodo-reparacij-ukraini-vid-rosii.html> **29**. Shche odyin krok dia zapusku Hlobalnoi platformy otsinky zbytkiv dokilliu vnaslidok viiny: Mindovkillia ta PricewaterhouseCoopers pidpysaly Memorandum pro spivpratsiu. URL: https://mepr.gov.ua/shhe-odyn-krok-dlya-zapuskuglobalnoyi-platformy-otsinky-zbytkiv-dovkilliyu-vnaslidok-viiny-mindovkilliya-ta-pricewaterhousecoopers-pidpysaly-memorandum-pro-spivpratsyu/?utm_source=chatgpt.com **30**. Mizhnarodni partnery dopomahatymut Ukraini otsiniuvaty shkoduvkilliu, yaku nanosyt rf. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodni-partnery-dopomahatymut-ukraini-otsiniuvaty-shkoduvkilliu-iaku-nanosyt-rf?utm_ **31**. Rezolutsiia CM/Res(2023)3 «Pro vstanovlennia Rozshyrenoi chastkovoii uhody pro Reiestr zbytkiv, zavdanykh ahresiiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961_001-23#Text **32**. Register of damage for Ukraine. URL: <https://rd4u.coe.int/uk/faq/general> **33**. Kompensatsii Ukraini: u Haazi rozpochalysia ofitsiini perehovory shchodo stvorennia mizhnarodnoi komisii. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3977173-kompensacii-ukraini-u-gaazi-rozpocalisa-oficijni-peregovori-sodo-stvorena-miznarodnoi-komisii.html>

Malysheva Nataliia. Activities of the United Nations Compensation Commission for Compensation of Damage to the Victims of the Armed Conflict in the Persian Gulf: lessons for Ukraine

The article analyzes the organization and activities of the United Nations Compensation Commission in terms of compensation for environmental damage caused as a result of Iraq's occupation of Kuwait in 1990–1991 and large-scale environmentally hazardous acts committed in the occupied territory. For the first time in international legal practice, the relevant structure demonstrated the comprehensive use of jurisdictional mechanisms for the fair resolution of issues of compensation for environmental damage caused as a result of armed conflicts of an international nature. The author emphasizes the impossibility of accepting the form of creating a structure to address the issues of environmental damage caused by the Russian Federation in Ukraine on the basis of a decision of the UN Security Council, given the permanent veto membership of Russia in the relevant body. Other jurisdictional mechanisms of compensation for environmental damage that have already been used at the international legal level are analyzed: the International Court of Justice, the International Tribunal for the Law of the Sea, the adoption of UN General Assembly resolutions. Besides, the article provides grounds for Ukraine not only to use the existing precedent-setting opportunities of the structures for compensation of environmental damage, but also to create its own precedents.

At the same time, the experience of the UN Compensation Commission, analyzed in detail in this article, is important for Ukraine, given both the substantive and procedural features of the relevant institution. Such analysis is intended to promote a better understanding of the proper legal grounds to initiate claims for compensation for environmental damage, the key requirements for preliminary preparation of documentation for submission to international jurisdictional authorities, the elements of forming the evidential basis of claims, and the application of methods for calculating environmental damage that are globally adapted and acceptable to the international expert community.

Key words: *international jurisdiction, international armed conflicts, UN jurisdictional structures, international compensation mechanisms, UN Security Council, UN General Assembly resolutions, UN Compensation Commission, environmental damage compensation, precedents.*